

SPORT SOHASIDAGI SIFAT MENEJMENTNING ASOSIY TAMOYILLARI VA FUNKSIYALARI

Ziyadullayev Komiljon Shamsiyevich

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, Menejment va sport tadbirlarini tashkil etish kafedra mudiri, i.f.n. professor.

Jumaniyazov Anvar Bekchanovich

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, Menejment va sport tadbirlarini tashkil etish kafedrasining v.v.b.dotsenti. (PhD).

Boyqobilov Akbar Panji o'g'li

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universitetining 1-bosqich tayanch doktoranti.

Safarov O'lmasbek Sulton o'g'li

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, Jismoniy tarbiya va sport menejmenti, sport tadbirlarini tashkil etish va boshqarish mutaxassisligining 2-bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15099586>

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada sport sohasidagi sifat menejmentining asosiy tamoyillari va funksiyalari tadqiq etilgan. Sport tashkilotlarida sifat boshqaruvining o'ziga xos xususiyatlari, uning asosiy tamoyillari va funksiyalari tahlil qilingan. Sifat menejmentining sport sohasidagi ahamiyati va uni joriy etishning samarali usullari ko'rib chiqilgan. Maqolada sport menejmentida sifat boshqaruvini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.*

***Kalit so'zlar:** sport menejmenti, sifat boshqaruvi, tamoyillar, funksiyalar, samaradorlik.*

BASIC PRINCIPLES AND FUNCTIONS OF QUALITY MANAGEMENT IN SPORTS

***Abstract.** This article explores the main principles and functions of quality management in the sports field. The specific features of quality management in sports organizations, its basic principles and functions are analyzed. The importance of quality management in the sports sector and effective methods of its implementation are considered. The article provides recommendations for improving quality management in sports management.*

***Keywords:** sports management, quality management, principles, functions, efficiency.*

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И ФУНКЦИИ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА В СФЕРЕ СПОРТА

***Аннотация.** В данной статье исследуются основные принципы и функции менеджмента качества в спортивной сфере. Проанализированы особенности управления качеством в спортивных организациях, его основные принципы и функции. Рассмотрены*

значение менеджмента качества в спортивной отрасли и эффективные методы его внедрения. В статье даны рекомендации по совершенствованию управления качеством в спортивном менеджменте.

Ключевые слова: спортивный менеджмент, управление качеством, принципы, функции, эффективность.

Dolzarbliqi: Zamonaviy sport sohasining jadal rivojlanishi va globallashuvi sharoitida sifat menejmenti tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Sport tashkilotlari, musobaqalar va xizmatlarning sifatini oshirish nafaqat sportchilar va muxlislar uchun, balki butun sport industriyasining barqaror rivojlanishi uchun ham muhimdir.

Sport sohasidagi sifat menejmentining dolzarbliqi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

1. Raqobatning kuchayishi: Xalqaro miqyosda sport tashkilotlari va musobaqalar soni ortib bormoqda, bu esa yuqori sifatli xizmatlar va mahsulotlarni talab qiladi.
2. Iste'molchilar talablarining o'sishi: Sportchilar, muxlislar va sport xizmatlaridan foydalanuvchilar sifatli xizmat va mahsulotlarga bo'lgan talablarini oshirmoqdalar.
3. Texnologik rivojlanish: Yangi texnologiyalar sport sohasiga kirib kelmoqda, bu esa sifat boshqaruvining yangi usullarini talab qiladi.
4. Moliyaviy barqarorlik: Sifatli boshqaruv sport tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi.
5. Xavfsizlik talablari: Sport tadbirlarida xavfsizlik masalalari tobora dolzarb bo'lib bormoqda, bu esa sifat menejmentining muhim jihatlaridan biridir.
6. Ijtimoiy mas'uliyat: Sport tashkilotlari jamiyat oldidagi mas'uliyatini his qilishlari va sifatli xizmatlar ko'rsatishlari kerak.

Shu sababli, sport sohasidagi sifat menejmentining asosiy tamoyillari va funksiyalarini o'rganish, ularni amaliyotga tatbiq etish usullarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Bu sport tashkilotlari faoliyatining samaradorligini oshirish, xalqaro raqobatbardoshlikni ta'minlash va umuman sport sohasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kirish

Sport sohasi zamonaviy jamiyatning ajralmas qismi bo'lib, u nafaqat sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va jismoniy faollikni oshirish, balki katta iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan industriya hamdir.

Globalashuv va raqamlashtirish sharoitida sport tashkilotlari va muassasalari oldida turgan asosiy vazifalardan biri - bu o'z faoliyatlarining barcha jabhalarida yuqori sifatni ta'minlashdir.

Sifat menejmenti - bu mahsulot va xizmatlar sifatini rejalashtirish, nazorat qilish, ta'minlash va yaxshilash jarayonlarini o'z ichiga olgan kompleks yondashuv hisoblanadi. Sport sohasida sifat menejmenti o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, u sport musobaqalari, mashg'ulotlar, sport inshootlari, jihozlar va xizmatlarning sifatini ta'minlashga qaratilgan.

Ushbu tadqiqotning maqsadi sport sohasidagi sifat menejmentining asosiy tamoyillari va funksiyalarini aniqlash, ularning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish hamda samarali qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

1. Sifat menejmentining umumiy tamoyillari va funksiyalarini o'rganish;
2. Sport sohasidagi sifat menejmentining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash;
3. Sport tashkilotlarida sifat menejmentini joriy etishning asosiy yo'nalishlarini belgilash;
4. Sifat menejmentini sport sohasida qo'llashning amaliy misollarini tahlil qilish;
5. Sport tashkilotlarida sifat menejmentini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Ushbu tadqiqot natijalaridan sport tashkilotlari rahbarlari, sport menejmenti sohasidagi mutaxassislar, shuningdek, sport sohasi siyosatini ishlab chiquvchi davlat organlari foydalanishlari mumkin. Tadqiqot natijalari sport sohasida sifat menejmentini rivojlantirish va takomillashtirishga hissa qo'shadi, bu esa o'z navbatida sport xizmatlari sifatini oshirish va sport tashkilotlarining raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Asosiy qism: 1. Sport sohasidagi sifat menejmentining o'ziga xos xususiyatlari

Sport sohasidagi sifat menejmenti boshqa sohalardagi sifat boshqaruvidan bir qator o'ziga xos xususiyatlari bilan farq qiladi:

a) Xizmatlarning nomoddiy tabiati: Sport xizmatlari asosan nomoddiy bo'lib, ularni baholash va o'lchash murakkab. Bu sifatni aniq mezonlar asosida boshqarishni qiyinlashtiradi.

b) Ishlab chiqarish va iste'molning bir vaqtda sodir bo'lishi: Sport tadbirlari va mashg'ulotlar ko'pincha real vaqt rejimida amalga oshiriladi, bu esa sifatni nazorat qilish va tuzatish kiritish imkoniyatlarini cheklaydi.

c) Mijozlarning faol ishtiroki: Sport xizmatlarida mijozlar (sportchilar, tomoshabinlar) jarayonning faol ishtirokchilari hisoblanadi va sifatga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

d) Yuqori darajadagi o'zgaruvchanlik: Sport natijalarining oldindan aytib bo'lmashligi va o'zgaruvchanligi sifatni barqaror ta'minlashni qiyinlashtiradi.

e) Xavfsizlik talablarining yuqoriligi: Sport sohasida xavfsizlik masalalari alohida ahamiyatga ega bo'lib, sifat menejmentining ajralmas qismi hisoblanadi.

2. Sport tashkilotlarida sifat menejmentining asosiy tamoyillari

Sport sohasidagi sifat menejmentining samaradorligini ta'minlash uchun quyidagi asosiy tamoyillarga amal qilish zarur:

a) Mijozga yo'naltirilganlik: Sportchilar, tomoshabinlar va boshqa manfaatdor tomonlarning ehtiyoj va kutilmalarini tushunish va qondirish.

b) Jarayonli yondashuv: Sport tashkiloti faoliyatini o'zaro bog'liq jarayonlar tizimi sifatida ko'rib chiqish va boshqarish.

c) Doimiy takomillashtirish: Sifatni uzluksiz yaxshilash va innovatsiyalarni joriy etish.

d) Faktlarga asoslangan qaror qabul qilish: Ma'lumotlar tahlili va ilmiy yondashuvlarga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish.

e) Yetakchilik: Rahbariyatning sifat masalalariga sodiqligini ta'minlash va sifat madaniyatini shakllantirish.

f) Xodimlarni jalb qilish: Barcha darajadagi xodimlarni sifatni ta'minlash jarayoniga faol jalb etish.

3. Sport sohasida sifat menejmentining asosiy funksiyalari

Sport tashkilotlarida sifat menejmentining samarali ishlashi uchun quyidagi asosiy funksiyalarni amalga oshirish zarur:

a) Sifat rejalashtirish: Sifat maqsadlarini belgilash, strategiyalarni ishlab chiqish va resurslarni taqsimlash.

b) Sifatni nazorat qilish: Sport xizmatlari va mahsulotlari sifatini muntazam kuzatib borish, o'lchash va baholash.

c) Sifatni ta'minlash: Belgilangan sifat standartlariga muvofiqlikni kafolatlash uchun profilaktik choralarni ko'rish.

d) Sifatni yaxshilash: Muammolarni aniqlash, tahlil qilish va bartaraf etish orqali sifatni doimiy ravishda oshirish.

e) Sifat auditori: Tashkilotning sifat tizimini muntazam ravishda tekshirish va baholash.

f) Sifat bo'yicha ta'lim va o'qitish: Xodimlarning sifat masalalari bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish.

4. Sport sohasida sifat menejmentini joriy etishning asosiy bosqichlari

Sport tashkilotlarida sifat menejmentini samarali joriy etish uchun quyidagi bosqichlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

a) Sifat siyosatini ishlab chiqish: Tashkilotning sifat bo'yicha asosiy maqsad va tamoyillarini belgilash.

b) Sifat tizimini loyihalashtirish: Tashkilot faoliyatining barcha jabhalarini qamrab oluvchi yaxlit sifat boshqaruvi tizimini ishlab chiqish.

c) Hujjatlashtirish: Sifat bo'yicha barcha jarayonlar, protseduralar va ko'rsatmalarni yozma ravishda rasmiylashtirish.

d) Xodimlarni o'qitish: Barcha darajadagi xodimlarni sifat menejmenti tamoyillari va amaliyoti bo'yicha o'qitish.

e) Tizimni joriy etish: Ishlab chiqilgan sifat tizimini amaliyotga tatbiq etish va sinab ko'rish.

f) Monitoring va baholash: Joriy etilgan tizimning samaradorligini muntazam ravishda kuzatib borish va baholash.

g) Doimiy takomillashtirish: Aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish va tizimni uzluksiz takomillashtirish.

5. Sport sohasida sifat menejmentining zamonaviy vositalari va texnologiyalari

Zamonaviy sport tashkilotlarida sifat menejmentini samarali amalga oshirish uchun quyidagi innovatsion vosita va texnologiyalardan foydalanish tavsiya etiladi:

a) Raqamli texnologiyalar: Sifatni nazorat qilish va boshqarish uchun maxsus dasturiy ta'minot, ma'lumotlar bazalari va bulutli texnologiyalardan foydalanish.

b) Statistik sifat nazorati: Sport natijalari va ko'rsatkichlarini statistik tahlil qilish usullarini qo'llash.

c) Lean menejmenti: Sport jarayonlarini optimallashtirishga qaratilgan "yupqa" boshqaruv tamoyillarini joriy etish.

d) Six Sigma metodologiyasi: Xatolarni minimallashtirish va jarayonlarni takomillashtirishga qaratilgan Six Sigma yondashuvini qo'llash.

e) Benchmarking: Eng yaxshi amaliyotlarni o'rganish va joriy etish orqali sifatni oshirish.

f) Balanced Scorecard: Sport tashkiloti faoliyatining turli jihatlarini kompleks baholash uchun muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanish.

g) ISO standartlari: Xalqaro sifat standartlarini (masalan, ISO 9001) joriy etish va sertifikatlash.

h) Mijozlar fikr-mulohazalarini tahlil qilish: Zamonaviy so'rovnomalar, ijtimoiy media tahlili va boshqa usullar orqali mijozlar qoniqishini o'rganish.

6. Sport sohasida sifat menejmentining dolzarb muammolari va istiqbollari

Sport sohasida sifat menejmentini rivojlantirishda quyidagi asosiy muammolar va istiqbollari mavjud:

a) Muammolar:

- Sport xizmatlarining nomoddiy tabiati tufayli sifatni o'lchash va baholashning murakkabligi.

- Sport natijalarining yuqori o'zgaruvchanligi va bashorat qilish qiyinligi.

- Turli manfaatdor tomonlarning (sportchilar, murabbiylar, muxlislar, homiylar) talablarini muvozanatlash zarurati.

- Moliyaviy resurslarning cheklanganligi va sifat menejmentiga investitsiyalar kiritishning murakkabligi.

- Sport sohasida sifat menejmenti bo'yicha malakali mutaxassislarning yetishmasligi.

b) Istiqbollari:

- Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektdan foydalanish orqali sifat nazorati va boshqaruvini takomillashtirish.

- Sport sohasida xalqaro sifat standartlarini yanada keng joriy etish va uyg'unlashtirish.

- Sifat menejmentiga ekologik va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillarini integratsiya qilish.

- Sport tashkilotlari o'rtasida sifat menejmenti bo'yicha tajriba almashish va hamkorlikni kuchaytirish.

- Sport sohasida sifat menejmenti bo'yicha maxsus ta'lim va malaka oshirish dasturlarini rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda, sport sohasida sifat menejmenti murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u zamonaviy sport tashkilotlarining raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Yuqorida keltirilgan tamoyillar, usullar va vositalarni samarali qo'llash orqali sport tashkilotlari o'z faoliyatining sifatini oshirishi, mijozlar qoniqishini ta'minlashi va uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Biroq, bu sohada hali ham bir qator muammolar mavjud bo'lib, ularni hal etish uchun innovatsion yondashuvlar va doimiy takomillashtirish zarur bo'ladi. Sifat menejmenti zamonaviy sport tashkilotlari uchun muvaffaqiyatning muhim omili hisoblanadi.

Uni samarali joriy etish va doimiy takomillashtirish orqali sport sohasida yangi yutuqlarga erishish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va jamiyat farovonligiga sezilarli hissa qo'shish mumkin. Sifat menejmentining keng qamrovli ta'sirini hisobga olgan holda, sport tashkilotlari, davlat organlari va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion yondashuvlarni qo'llash va xalqaro tajribalardan foydalanish orqali bu sohani yanada rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa nafaqat alohida sport tashkilotlari, balki butun sport industriyasi va umuman jamiyat uchun ijobiy natijalarga olib keladi. Kelajakda sifat menejmentiga e'tiborni yanada kuchaytirish va uni sport sohasining ajralmas qismiga aylantirish orqali, biz yanada yuqori natijalarga erishish, raqobatbardoshlikni oshirish va sport orqali ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga yanada katta hissa qo'shish imkoniyatiga ega bo'lamiz.

REFERENCES

1. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида"ги Қонуни (янги таҳрири). 2015 йил 4 сентябрь.
3. Mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat-xususiy sheriklik asoslari. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:** 29.06.2024
4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589317>
5. O'zbekiston respublikasida sport marketingini rivojlantirish yo'llari. 29.06.2024
6. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589372>
7. Мирзиёев Ш.М. Жисмоний тарбия ва спорт соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. ПФ-5924-сон Фармон. 24.01.2020.
8. К вопросам повышения качества образовательной деятельности вузов на основе системного анализа и стратегического менеджмента. 29.06.2024
9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12593025> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
10. Sport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini rivojlantirish. 04.09.2024 <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685623> **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
11. O'zbekiston va xalqaro sport tashkilotlari aloqalarida marketingning iqtisodiy ahamiyati 04.09.2024 **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:**
12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13685654>

13. Xalqaro sportda professional sportni boshqarish modellari 04.09.2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13685676> **Safarov O‘lmasbek Sulton o‘g‘li:**
14. Sport menejrlarni tayyorlash o‘ziga xos xususiyatlari 04.09.2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13685312> **Safarov O‘lmasbek Sulton o‘g‘li:**
15. Sport sohasida samarali boshqarish tizimini takomillashtirish 04.09.2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.12589279> **Safarov O‘lmasbek Sulton o‘g‘li:**
16. Safarov O‘. (2024). Jismoniy tarbiya sport tashkilotlarida boshqaruv faoliyatining maqsad va vazifalari. Наука и инновация, 2(28), 46–48. <https://in-academy.uz/index.php/si/article/view/37871>
17. **Safarov O‘.** (2024). Sportni boshqarishda yetakchilikning ahamiyati. 2(26), 142–144. <https://in-academy.uz/index.php/yo/article/view/37869>
18. **K.Sh. Ziyadullayev. A.B. Jumaniyazov. Safarov O‘lmasbek Sulton o‘g‘li.** Sport sohasida sifat menejmentini takomillashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14902890>
19. Абдукаримов Б.А. Спорт менежменти. Ўқув қўлланма. - Т.: "Иқтисод-Молия", 2017.
20. Ботиров Х.А. Спорт менежментининг замонавий концепциялари. Монография. - Т.: "Фан ва технология", 2019.
21. Исмоилов Т.У. Ўзбекистонда спорт индустриясини ривожлантириш истиқболлари. Илмий мақолалар тўплами. - Т.: ЎзДЖТИ, 2020.
22. Роль спортивного менеджмента в современной спортивной индустрии узбекской республики. 29.06.2024 **Safarov O‘lmasbek Sulton o‘g‘li:**
23. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12589420>
24. Қодиров А.А. Спорт менежменти ва маркетинги асослари. Дарслик. - Т.: "Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи", 2021.
25. Хўжаев Н.С. Спорт индустриясини ривожлантиришнинг инновацион усуллари. Монография. - Т.: "Янги аср авлоди", 2018.
26. Юсупов С.А. Ўзбекистонда спорт туризмни ривожлантириш истиқболлари. Илмий мақола. "Спорт ва туризм" журналі, 2019, №3.
27. Зияев Т.З. Спортда сифат менежменти тизимини жорий этиш масалалари. Илмий мақола. "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" журналі, 2020, №4.

28. Sport tashkilotlari faoliyatini samaradorligini marketing tizimini takomillashtirish orqali oshirish yo'llari. **Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li:** 04.09.2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13685343>
29. Jismoniy tarbiya va sportda menejmentning ahamiyati
Safarov O'Imasbek Sulton o'g'li: DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11098396>